

KONKURSSILAIN UUDISTUS 2019

1 Tausta

Konkurssilain (120/2004) tarkastaminen osoittautui tarpeelliseksi sen oltua voimassa noin 14 vuotta. Oikeusministeriö nimitti 14.10.2015 työryhmän arvioimaan konkurssilain yleisiä muutostarpeita ja ympäristövastuita konkurssissa. Työryhmän nimitämistä edelsi konkurssiasian neuvottelukunnan oikeusministeriölle tekemät kaksi aloitetta, joissa pyydettiin ministeriötä selvittämään ja arvioimaan konkurssilain muutostarpeita. Ensimmäisessä aloitteessa esitettiin, että konkurssitilanteessa ympäristövastuista tulisi säätää laintasoisesti, toisessa ehdotettiin konkurssimenettelyn yksinkertaistamista ja keventämistä muun muassa velkaselvittelyn osalta. Edellä mainittujen aloitteiden lisäksi konkurssiasiamiehen toimisto oli laatinut muistion keskeisimmistä konkurssilainsäädäntöä koskevista muutostarpeista.¹

Oikeusministeriön nimittämän työryhmän toimikausi päättyi 31.3.2018 ja sen laatima mietintö 12/2018 valmistui 4.4.2018.² Mietintö johti hallituksen esitykseen, jossa päädyttiin mietinnön mukaisesti ehdottamaan konkurssimenettelyn yksinkertaistamista ja nopeuttamista sekä ympäristövastuiden sääntelemistä konkurssissa. Työryhmän mietinnöstä pyydettiin lausuntoja 69 taholta ja niitä

annettiin 53. Oikeusministeriö teetti lausunnoista tiivistelmän 14.9.2018, josta ilmenevällä tavalla työryhmän mietintöä pidettiin yleisesti perusteltuna ja huolellisesti valmisteltuna. Valtaosa lausunnonantajista kannatti mietinnössä esitettyjä ehdotuksia.³

Työryhmän mietintö hyväksyttiin lausuntokierroksen jälkeen lähes sellaisenaan, ja Valtioneuvosto antoi 8.11.2018 hallituksen esityksen laiksi konkurssilain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 221/2018 vp). Perustuslakivaliokunta antoi 26.2.2019 lausuntonsa hallituksen esityksestä, jossa se hyväksyi hallituksen esityksen konkurssimenettelyn yksinkertaistamisesta ja nopeuttamisesta sellaisenaan. Ympäristövastuita koskevan, ehdotetun uuden 16 a -luvun osalta perustuslakivaliokunta päätyi sen sijaan toteamaan, että se on poistettava, jotta ensimmäinen lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Perustuslakivaliokunta piti kuitenkin ympäristövastuiden sääntelyn tarvetta ilmeisenä ja totesi, että valtioneuvoston olisi syytä valmistella sitä koskeva uusi hallituksen esitys.⁴ Lakivaliokunta yhtyi 6.3.2019 antamassaan mietinnössä perustuslakivaliokunnan näkemykseen ja katsoi, että uuden ympäristövastuita koskevan hallituksen esityksen valmisteleminen on tärkeää ottaen huomioon konkurs-

¹ HE 221/2018 vp, s. 6.

² OM:n Mietintöjä ja lausuntoja 12/2018, s. 10–11.

³ Ks. OM:n Mietintöjä ja lausuntoja 23/2018, s. 9 ja 11.

⁴ PeVL 69/2018 vp, s. 2 ja 5.

sipesän vastuun huomattava merkitys yhteiskunnalle ja konkurssimenettelyn asianosaisille.⁵ Odotettavissa siten on, että ympäristövastuuta konkurssissa tullaan sääntelemään laintasaaisesti, mutta tarkempaa tietoa lainsäädännön toteuttamisaikataulusta ei vielä ole. Muiden muutosten osalta lakivaliokunta totesi hallituksen ehdotukset pääasiallisesti kannatettaviksi.⁶

Laki konkurssilain muuttamisesta (664/2019) hyväksyttiin 17.5.2019. Lakimuutokset tulivat voimaan 1.7.2019. Konkurssiasian neuvottelukunta on lakimuutoksen johdosta päivittänyt hyvää pesähoitotapaa koskevia suosituksia.⁷

2 Konkurssimenettelyä koskevat lakimuutokset

2.1 Lakimuutosten tavoitteet ja tarkoitus

Konkurssilain tarkastamisen ajankohtaisuutta arvioitaessa havaittiin, että täysimittainen konkurssimenettely konkurssiin asettamisesta jakoluettelon vahvistamiseen saattaa kestää yli vuoden. Aikaa on pidetty liian pitkänä ja konkurssimenettelyä koskevien lakimuutosten tarkoitus on lyhentää konkurssimenettelyn kestoa. Lisäksi etenkin raukeavissa konkurseissa on haluttu kohdentaa pesähoitajan resursseja aikaisempaa tarkoituksenmukaisemmin sekä mahdollistaa teknologian entistä parempi hyödyntäminen.⁸

Tässä tarkoituksessa kevennettiin pesäluettelon vaatimuksia, luovuttiin kaksivaiheisesta saatavien selvitysvelvollisuudesta, säädettiin pesähoitajan

velvollisuudesta ottaa tietyt saatavat huomioon ilman valvontaa sekä parannettiin mahdollisuuksia hyödyntää kehittyntä teknologiaa.⁹

2.2 Muutokset pesäluettelon sisältövaatimuksiin

Vanha konkurssilain 9 luvun 1 § edellytti, että velallisen varat ja velat merkitään pesäluetteloon seuraavanlaisesti:

”Pesähoitajan on laadittava velallisen varoista ja veloista luettelo (pesäluettelo). Pesäluettelosta tulee käydä ilmi riittävästi eriteltyinä ainakin velallisen omaisuus konkurssin alkaessa ja arvio sen rahaksimuuton tuloksesta sekä velallisen velat ja muut sitoumukset. Pesähoitajan on laadittava pesäluettelon liitteeksi tiivistelmä velallisen taloudellisesta tilanteesta, jos pesäluettelo on laaja tai tiivistelmän laatiminen on muuten tarkoituksenmukaista.”

Konkurssilain säännös oli laaja ja se velvoitti pesähoitajan huolehtimaan velallisyhtiön kirjanpidon loppuun saattamisesta konkurssiin asettamisen hetkeen saakka, vaikka jo konkurssin alkaessa olisi ollut tiedossa, että konkurssi tulee varojen puutteen takia raukeamaan. Tästä johtuen pesähoitajat joutuivat käyttämään paljon aikaa velallisyhtiön velkojen ja velkamäärien selvittämiseen myös selkeästi raukeavissa konkurssipesissä. Käytännössä tämä tarkoitti pesähoitajalle tarpeetonta työtä ja vähäisten resurssien huonoa kohdentumista tilanteessa, jossa velkojen yksityiskohtaisella luetteloinnilla ei ollut merkitystä. Pesähoitajan työpanos oli puolestaan pois julkisen intressin ja velkojen oikeuksien kannalta merkityksellisten

⁵ LaVM 23/2018 vp, s. 5.

⁶ LaVM 23/2018 vp, s. 3.

⁷ Suositukset ovat luettavissa konkurssiasiamiehen internetsivuilla: <https://www.konkurssiasiamies.fi/fi/index/suosituks.html>. Vierailtu 16.9.2019.

⁸ HE 221/2018 vp, s.6 ja 56.

⁹ HE 221/2018 vp, s. 1 ja 6 sekä OM:n Mietintöjä ja lausuntoja 12/2018, s. 12. KOSTI-järjestelmästä ks. tämän artikkelin kappale 6.2. Ks. myös OM:n Mietintöjä ja lausuntoja 12/2018, s. 73. KOSTI:sta on säädetty lailla konkurssi- ja yrityssaneerausasioiden asianhallintajärjestelmästä (667/2019).

konkurssin syiden ja velallisen konkurssia edeltäneiden toimien selvittämisestä. Pesänhoitajan työpanoksen tarkoituksenmukainen kohdistaminen on korostuneen tärkeää raukeavissa konkurssissa, joissa pesänhoitaja joutuu usein toimimaan valtion varoista maksettavalla 1 000 euroa + alv korvauksella.¹⁰

Uuden konkurssilain 9 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan (muutokset lihavoitu):

*”Pesänhoitajan on laadittava velallisen varoista ja veloista luettelo (pesäluettelo). Pesäluettelosta tulee käydä ilmi riittävästi eriteltyinä ainakin velallisen omaisuus konkurssin alkaessa ja arvio sen rahaksimuuton tuloksesta sekä velallisen **suurimmat velkojat ja niiden saatavat, merkittävimmät muut sitoumukset sekä arvio velkojen kokonaismäärästä**. Pesänhoitajan on laadittava pesäluettelon liitteeksi tiivistelmä velallisen taloudellisesta tilanteesta, jos pesäluettelo on laaja tai tiivistelmän laatiminen on muuten tarkoituksenmukaista.”*

Muutoksen tarkoituksena on edellä todetulla tavalla parantaa pesänhoitajien mahdollisuuksia keskittää työpanoksensa ja huomionsa konkurssin taustalla vaikuttavien syiden ja velkojien suojan sekä julkisen intressin kannalta keskeisten seikkojen, kuten takaisinsaanti- ja rikosperusteiden selvittämiseen.¹¹ Muutos on siten omiaan korostamaan pesänhoitajan julkisoikeudelliseksi luonnehdittavaa roolia.

Muutos ei vaikuta pesäluetteloon merkittävien varojen selvitykseen ja luettelointiin, vaan ne tulee merkitä ja arvostaa samoin kuin aikaisemminkin. Suurin muutos koskee velkapuolta, koska lakimuutoksen voimaantulon jälkeen pesäluetteloon ei enää tarvitse listata kaikkia velkoja, vaan riittävää on luetteloida suurimmat velkojat tai vastuutahot sekä arvio velallisen kokonaisvastuiden määrästä. Suurimpien velkojien käsitettä ei ole edelleenkään säännelty laissa ja käsitettä arvioidaan tässä yhteydessä samalla tavoin kuin muissakin konkurssilain kohdissa (konkurssilaki 9 luku 1 § 4 mom. ja 10 luku 2 § 3 mom.). Konkurssiain neuvottelukunnan päivitetyssä pesäluettelosuosituksessa on lisäksi annettu suurimpia velkoja koskevia tarkempia määrittelyperusteita.¹²

On huomattava, että tehdyt muutokset asettavat vain pesäluettelon minimivelvoitteet, eikä muutokset rajoita pesänhoitajan mahdollisuuksia laatia laajempaa ja sisällöltään kattavampaa pesäluetteloa. Vanhan lain mukainen laajempi pesäluettelo voi olla jatkossakin järkevä laatia konkurssissa, joiden oletetaan jatkuvan, koska konkurssipesällä tulee olla täydellinen velkojaluettelo käytössään viimeistään konkurssivalvonnan määräämisvaiheessa. Laajan pesäluettelon laatiminen on tarpeen myös tilanteissa, joissa konkurssipesä tekee tutkintapyynnön poliisille rikoslain 39 luvun mukaisista rikosepäi-

¹⁰ Esim. HE 221/2018 vp, s. 53 ja OM:n Mietintöjä ja lausuntoja 12/2018, s. 45.

¹¹ HE 221/2018, s. 20 ja OM:n Mietintöjä ja lausuntoja 12/2018, s. 45.

¹² Konkurssiain neuvottelukunnan pesäluetteloa koskevan suosituksen kohdan 3.1.1. mukaan ”*Suurimmilla velkojilla tarkoitetaan saatavansa määrän puolesta merkittävimpiä velkoja, joita tulee arvioida kussakin konkurssissa erikseen. Pienessä konkurssipesässä voi pienehkökin saatava kuulua suurimpiin. Suurimpien velkojien määräämisessä ei merkitystä tule antaa sille, mikä on saatavan suuruus suhteutettuna velkojan liiketoiminnan kokoon. Saataviensa määrän puolesta merkittävimmät vakuudettomat velkojat tulee lukea suurimpien velkojien joukkoon, vaikka niiden saatavat olisivatkin huomattavasti suurimpien vakuusvelkojien saatavia pienemmät. Sekä suurimmat etuoikeutetut velkojat (lähinnä panttivelkojat) että suurimmat etuoikeudettomat velkojat on syytä lukea suurimpien joukkoon. Velkojien maksunsaantijärjestyksessä viimesijaiset saatavat (L velkojien maksunsaantijärjestyksestä 6 §) eivät tuota kyseisille velkojille äänioikeutta konkurssissa (KonkL 15:3.1). Suurikaan viimesijainen saatava ei myöskään tuota asemaa pesäluettelon suurimpien velkojien joukossa. Jos suurimpien velkojien joukkoon on lukeutumassa velallisen läheinen, jollaiseksi on katsottava esimerkiksi samaan konserniin kuuluva yhtiö, pesänhoitajan voi olla syytä merkitä pesäluetteloon myös suurimmat lähipiiriin kuulumattomat velkojat.”* Ks. Konkursiasiamiehen pesäluetteloa koskeva suositus, luettavissa osoitteessa https://www.konkurssiainmies.fi/fi/index/suosituks/02pesaluettelo_2.html. Vierailtu 10.9.2019.

lyistä, koska esitutkintaviranomaiset tarvitsevat velkojaluetteloa esitutkinnassaan.¹³

Konkurssi-asiain neuvottelukunta on laatinut päivitettyjen suositusten liitteeksi mallit sekä suppeasta että laajasta pesäluettelosta.¹⁴

2.3 Konkurssisaatavien selvittäminen

2.3.1 Kaksivaiheisesta selvittelystä luopuminen ja pesähoitajan velvollisuus ottaa saatavia huomioon ilman valvontaa

Ennen lakimuutoksen voimaantuloa konkurssisaatavien selvittäminen tapahtui jatkuvissa konkurssimenettelyissä kahdessa vaiheessa siten, että ensin velkojat ilmoittivat saatavansa pesähoitajalle pesäluetteloa varten, jonka jälkeen velkojat valvoivat saatavansa pesähoitajan määräämään valvontapäivään mennessä. Pesähoitajalla oli harkintansa mukaan oikeus ottaa tietyt saatavat huomioon ilman valvontaa, mutta käytännössä oikeutta ei juurikaan käytetty.¹⁵ Kaksivaiheisen konkurssisaatavien selvittelyn koettiin tietyissä tilanteissa lisäävän aiheuttomasti konkurssipesän kustannuksia sekä aiheuttavan ajanhukkaa pesähoitajalle ja velkojille.¹⁶

Lainvalmistelussa nojaututtiin kansainväliseen oikeusvertailuun, jonka yhteydessä havaittiin, että kaksivaiheinen selvittely on kansainvälisesti poikkeuksellista ja siten omiaan aiheuttamaan sekaannuksia kansainvälisten velkojien keskuudessa.

Yksivaiheisen velkaselvittelymallin todettiin myös vastaavan paremmin maksukyvyttömyysmenettelyistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU 2015/848) 55 artiklan edellytyksiä.¹⁷

Toteutetun lakimuutoksen voimaantulua pesähoitajalla on tiettyjen saatavien osalta vapaaehtoisena harkinnan sijasta laissa säädetty velvollisuus huomioida saatavat ilman valvontaa. Uuden 12 luvun 8 §:n mukaan:

”Jos suurella määrällä velkojia on samaan tai samanlaiseen perusteeseen liittyviä konkurssisaatavia, joiden perusteesta ja määrästä ei ole epäselvyyttä, pesähoitajan on otettava saatavat jakoluettelohdotuksessa huomioon ilman valvontaa. Tällaisia saatavia ei kuitenkaan tarvitse ottaa jakoluettelohdotuksessa huomioon, jos on selvää, ettei niille kerry jako-osuutta. Pesähoitaja voi myös muussa tapauksessa ottaa edellä mainitulla tavalla selvänä pidettävän konkurssisaatavan jakoluettelohdotuksessa huomioon ilman valvontaa.”

Hallituksen esityksen mukaisesti säännös on tarkoitettu sovellettavaksi etenkin verkkokauppojen, matkatoimistojen ja muiden sellaisten yritysten konkurseissa, joiden tavanomaiseen toimintaan liittyy suuri määrä velkojia. Säännöksen merkitys konkretisoituikin konkurseissa, joissa on suuri määrä yksityisiä kuluttaja-asiakkaita, joiden asemaa lakimuutos on omiaan parantamaan.¹⁸

Muilta osin selvien saatavien huomioon ottaminen ilman valvontaa säilyy pesähoitajan harkinnassa ja valvonnasta vapauttaminen on jatkossakin

¹³ Valvontailmoitusten toimittamisedellytyksiin ei tehty muutoksia ja valvontailmoitukset tulee jatkuvissa konkurssimenettelyissä toimittaa edelleenkin kaikille yhtiön tunnetuille velkojille. Valvontakuulutusvelvoite on kumottu jo aikaisemmallalla lainmuutoksella ja valvontamääräpäivät merkitään nykyään maksukyvyttömyysrekisteriin, ks. <https://maksukyvyttömyysrekisteri.om.fi>

¹⁴ Konkurssi-asiain neuvottelukunnan pesäluetteloa koskeva suositus, liitteet 1 ja 2. Luettavissa osoitteessa https://www.konkurssi-asiainneuvottelukunta.fi/fi/index/suosituksset/02pesaluettelo_2.html. Vierailtu 11.9.2019.

¹⁵ HE 221/2018 vp, s. 21 sekä OM:n Mietintöjä ja lausuntoja 12/2018, s. 14. Tietyissä tapauksissa velkojat ovat olleet erityislainsäännösten puitteissa vapautettuja valvontavelvollisuudesta jo ennen konkurssilakiin tehtyjä muutoksia, kuten esim. liikkeellelaskijan konkurssissa velallisen liikkeelle laskemaan arvopaperiin perustuvat saatavat otetaan huomioon ilman valvontaa konkurssilain 12 luvun 17 §:ssä säädettyjen edellytyksien. Lisäksi palkkaturvalain (866/1998) 13 §:ssä ja merimiesten palkkaturvalain (1108/2000) 11 §:ssä tarkoitettuun luetteloon merkityt saatavat otetaan huomioon ilman valvontaa.

¹⁶ HE 221/2018 vp, s. 19–20 sekä OM:n Mietintöjä ja lausuntoja 12/2018, s. 45.

¹⁷ OM:n Mietintöjä ja lausuntoja 12/2018, s. 45.

¹⁸ Perusteeltaan ja määrältään selvinä saatavina pidetään tyypillisesti esimerkiksi laskusaatavia, tai yhtenäisen kuluttajajoukon saatavia. Huomautettakoon, ettei tällaisia saatavia konkurssilain mukaan kuitenkaan tarvitse ottaa huomioon, milloin on selvää, ettei niille kerry jako-osuutta (konkurssilaki 12 luku 8 §). Vaikka saatavien huomioon ottaminen oli mahdollista myös kumotun lainsäädännön puitteissa, kyseistä mahdollisuutta käytettiin työryhmän selvitysten perusteella suhteellisen harvoin. Ks. HE 221/2018 vp, s. 21 ja 67 sekä OM:n Mietintöjä ja lausuntoja 12/2018, s. 47–48.

mahdollista konkurssisaatavan laadusta riippumatta tilanteissa, joissa pesänhoitaja harkintansa perusteella katsoo valvonnan tarpeettomaksi.¹⁹ Tyypillisiä muita saatavia, joita otetaan huomioon ilman erillistä valvontaa ovat luotettavaksi arvioidusta kirjanpidosta tai ostoreskontrasta ilmenevät selviksi arvioidut laskusaatavat.²⁰

Mikäli pesänhoitaja päättää ottaa saatavan huomioon ilman valvontaa, hänen on ilmoitettava velkojille hyvissä ajoin ennen valvontapäivää tieto siitä, minkä suuruisena ja millä etuoikeudella velkojan saatava tullaan huomioimaan jakoluettelohdotuksessa (konkurssilaki 12 luku 8 § 2 mom.). Tilanteessa, jossa konkurssipesässä on suuri määrä perusteeltaan samanlaisia riidattomia saatavia, pesänhoitaja voi myös tiedottaa velkojille tarkoitukseen soveltuvimalla tavalla, ettei saatavien valvonnan tekeminen ole tarpeen (konkurssilaki 12 luku 8 § 2 mom.). Valvonnasta vapauttaminen ei kuitenkaan ole enää määrätyn valvontapäivän jälkeen mahdollista ja sen jälkeen valvomatta jätetty saatava voidaan huomioida jakoluettelossa vain jälkivalvottuna.²¹

Pesänhoitajille asetettua velvoitetta lieventää lakimuutoksella pesänhoitajille annettu mahdollisuus jättää nyt käsiteltävät saatavat huomioon otta-

matta niissä konkurssissa, joissa on selvää, ettei kyseisille saataville tule kertymään jako-osuutta.²²

2.3.2 Ehdollisten ja enimmäismääräisten valvontojen selvitys

Konkurssilainsäädäntö koettiin ennen lakimuutosta puutteelliseksi siltä osin, ettei laissa ollut säännöksiä tavasta ratkaista ehdollisesti ja enimmäismääräisesti tehtyjen konkurssivalvontojen lopullista määrää ja perustetta konkurssimenettelyn aikana. Asia koettiin ongelmalliseksi, koska konkurssilaissa ei ollut säädöksiä siitä, miten riidanalaisen saatavan määrä saatetaan tuomioistuimen arvioitavaksi ja ratkaistavaksi. Velkoja ja pesänhoitaja olivat pakotettuja sopimaan konkurssimenettelyn aikana lopputilityksessä käytettävän velkojan saatavan määrän. Mikäli sovintoa ei syntynyt, pesänhoitaja teki oman arvionsa saatavan määräästä ja arvioon tyytymättömän velkojan oikeussuojakeinona oli lopputilityksen moittiminen.²³ Kuvatun prosessi tarkoitti käytännössä saatavan oikean määrän tutkimisen mahdottomuutta.

Puute korjattiin lisäämällä konkurssilain 13 luvun 16 §:ään uusi momentti, jonka mukaan: ”*Pesänhoitajan tai velkojan vaatimuksesta tuomioistuim voi täsmentää jakoluettelossa määrältään*

¹⁹ Harkinnan käyttämisestä on tarkemmin ohjattu konkurssilain esitöissä ja konkurssiasiaain neuvottelukunnan päivitetyissä suosituksissa (ks. HE 26/2003 vp, s. 118–119), HE 221/2018, s. 67 sekä <https://www.konkurssiasiamies.fi/fi/index/suosituksset/06konkurssivalvontajakoluettelo.html>. Vierailtu 12.9.2019.

²⁰ Ks. Konkurssiasiaain neuvottelukunnan suositukset, konkurssivalvonta ja jakoluettelo, kohta 2.8. Luettavissa <https://www.konkurssiasiamies.fi/fi/index/suosituksset/06konkurssivalvontajakoluettelo.html>. Vierailtu 12.9.2019.

²¹ Ibid. Vierailtu 11.9.2019. Velkojalla on edelleen valvontapäivän jälkeen mahdollisuus tehdä maksullinen jälkivalvonta (konkurssilaki 12 luku 16 §).

²² Konkurssikäytäntö tulee näyttämään muutoksen merkityksen, mutta odotettavissa on, että lakimuutoksen myötä valvontakäytäntö saattaa muuttua enenevässä määrin valvonnoista vapauttamiseen, eli siihen, että yrityksen kirjanpidon ollessa konkurssin alkamisajankohtana ajantasainen ja luotettava, pesänhoitaja vapauttaa velkoja yhä useammin valvontavelvollisuudesta.

²³ HE 221/2018 vp, s. 37–38. Ks. myös esim. OM:n Mietintöjä ja lausuntoja 12/2018, s. 68. Suurten saatavamäärien sisältäminen jakoluettelohdotukseen on työläs, mutta täysin tarpeeton työ, jos on ilmeistä, ettei kyseisille saataville tule kertymään jako-osuuksia.

ehdollisena vahvistetun saatavan suuruuden". Lisäyksen johdosta ehdollisena ja enimmäismääräisenä valvotun saatavan määrä ja peruste voidaan siten ratkaista tuomioistuimessa jo konkurssimenettelyn kuluessa. Jakoluettelon täsmennysoikeudenkäynti muistuttaa saatavan riitautusoikeudenkäyntiä ja sen lopputuloksena tuomioistuin ratkaisee ja täsmentää valvotun ehdollisen tai enimmäismääräisen saatavan määrän, jonka jälkeen jakoluetteloehdotusta muutetaan tuomioistuimen päätöksen mukaisesti.²⁴

3 Muutokset konkurssin menettelyvaiheisiin liittyviin määräaikaasääntelyihin

Menettelyvaiheiden määräaikaasääntelyihin tehdyillä lakimuutoksilla pyritään yksinkertaistamaan ja nopeuttamaan konkurssimenettelyä. Voimaansaatetut muutokset koskevat pesäluettelon ja velallisselvityksen valmistumista, raukeamisesityksen toimittamista, valvontapäivän määräämistä sekä jakoluetteloehdotuksen valmistumista.²⁵

Lakimuutosten tarkoituksena on ennen kaikkea ehkäistä konkurssimenettelyjen aiheutonta pitkitymistä. Konkurssikäytännössä on nimittäin havaittu tilanteita, joissa viivästyksille ei ole ollut hyväksyttäviä syitä.²⁶ Tätä ongelmaa pyrittiin korjaamaan myös parantamalla konkurssiasiamiehen toimiston sekä asianosaisten valvonta- ja seurantamahdollisuuksia.

3.1 Pesäluettelo ja velallisselvitystä koskevat määräajat

Pesäluettelon ja velallisselvityksen valmistumista koskevia kahden kuukauden määräaikoja ei muutettu konkurssilain uudistuksen yhteydessä, vaan muutokset koskevat ainoastaan määräaikojen pidentämiseen liittyviä menettelyjä. Määräajanpidennyksille ei enää tarvitse hakea tuomioistuimen päätöstä, vaan riittävää on, että pesänhoitaja ilmoittaa tuomioistuimelle uudet valmistumisajankohdat ja syyt määräajoista poikkeamiselle sekä merkitsee kyseiset tiedot KOSTiin. Mikäli valmistuminen viivästyy ensimmäisestä arvioidusta ajankohdasta, tulee pesänhoitajan arvioida uusi valmistumisajankohta ja tehdä siihen liittyvät uudet vastaavanlaiset ilmoitukset ja merkinnät.²⁷ Konkurssiasiamiehen toimisto valvoo ja seuraa konkurssimenettelyiden kulkua ja konkurssiasiamiehen toimiston virkamiehillä on tuomioistumia paremmat mahdollisuudet tarvittaessa puuttua tarpeettomiin tai liian pitkiin pidennyksiin.²⁸

3.2 Raukeamisesityksen toimittaminen

Konkurssilain 10 luvun 2 § säättää konkurssin raukeamishakemusta koskevista pesänhoitajan velvollisuuksista. Voimaansaatetun lakimuutoksen yhteydessä kyseiseen 2 §:n 1 momenttiin lisättiin määräaika koskeva säännös, jonka mukaan ”pesän-

²⁴ On kuitenkin huomioitava, että saatavan valvomisen ehdollisena tai enimmäismääräisenä ei sinänsä ole riitautusperuste. Tällaisia valvontoja ei yleensä ole tarpeen riitauttaa, koska niiden lopullinen määrä ratkaistaan viime kädessä vahvistuskanteella tai lopputilityksen moitteena. Ks. Konkurssiasiaain neuvottelukunnan suositukset, konkurssivalvonta ja jakoluettelo, kohta 2.11. Luettavissa osoitteessa <https://www.konkurssiasiamies.fi/fi/index/suosituksset/06konkurssivalvontajajakoluettelo.html>. Vierailtu 11.9.2019.

²⁵ HE 221/2018 vp, s. 1 sekä OM:n Mietintöjä ja lausuntoja 12/2018, s. 48–51.

²⁶ HE 221/2018, s.47. Lainsäädäntömuutosta valmistelleen konkurssityöryhmän työskentelyn yhteydessä ilmeni myös, että eri tuomioistuimet ovat käsitelleet määräajan pidennyspyyntöjä eri tavoin ja että pidennysperusteiden asianmukaisuuden arviointi on ollut tuomioistuimille vaikeaa, koska niillä ei ole ollut muuta tietoa päätöksentekonsa perusteeksi, kuin pesänhoitajan hakemus.

²⁷ HE 221/2018, s. 63. Määräajasta voidaan poiketa pesänhoitajasta riippumattomista erityisistä syistä, kuten esimerkiksi velallisen kirjanpidon keskeneräisyydestä tai velallisen pakoilusta johtuen.

²⁸ Ks. laki konkurssipesien hallinnon valvonnasta (109/1995). Konkurssiasiamiehelle on laissa taattu laajat oikeudet saada tietoja konkurssipesistä ja niiden hoitoon liittyvistä toimenpiteistä, mikä takaa konkurssiasiamiehelle tuomioistumia paremmat oikeudet puuttua pesänhoidossa havaittuihin puutteisiin.

hoitajan on toimitettava velkojille tiedoksi esityksensä konkurssin raukeamisesta kuukauden kuluessa pesäluettelon ja velallisselvityksen valmistumisesta ja, jos aiheutta on, tiedusteltava velkojilta, ottavatko nämä vastattavakseen konkurssimenettelyn kustannuksista”. Määräaika sääntelyä pidettiin tarpeellisena, koska saatujen selvitysten perusteella oli ilmeisen paljon konkurssimenettelyitä, joissa raukeamisesitystä ei oltu tehty tai valvonnan määräpäivää oltu määrätty pitkänkään ajan kuluessa.²⁹

Säädetty kuukauden määräaika ei kuitenkaan ole ehdoton, vaan uuden 1 momentin lisäyksen mukaan ”jos konkurssin raukeamisen edellytyksiä ei voida arvioida edellä tarkoitettussa määräajassa, pesänhoitajan on toimitettava esityksensä velkojille ilman aiheutonta viivytystä ja merkittävä viivästyksen syy konkurssi- ja yrityssaneerausasioiden asianhallintajärjestelmään.” Hallituksen esityksen mukaan perusteltu syy voi olla esimerkiksi vireillä oleva esitutkinta, oikeudenkäynti tai omaisuuden realisaatioarvon selvittäminen. Pesänhoitajan onkin harkinnassaan huomioitava, että hän menettää velkojien puolesta puhevallan konkurssin raukeamisen yhteydessä.³⁰

KOSTIin tehtävää merkintää pidettiin lainsäädännön valmistelutyössä tärkeänä velkojien ja velallisen tiedonsaannin sekä konkurssiasiamiehen valvontamahdollisuuksien kannalta.³¹

3.3 Valvontapäivän määrääminen

Konkurssilain muutoksen yhteydessä 12 luvun 5 §:n 1 momenttiin lisättiin säännös, jonka mukaan ”jollei pesähoitaja ole määrännyt valvontapäivää kuukauden kuluessa pesäluettelon ja velallisselvityksen valmistumisesta, hänen on merkittävä konkurssi- ja yrityssaneerausasioiden asianhallintajärjestelmään viivästyksen syy”. Pesänhoitajan tulee säädetyin yhden kuukauden määräajassa tehdä arvio

siitä, jatkuuko konkurssimenettely, vai tulee se raukeamaan. Hallituksen esityksessä todetun mukaisesti muutos ja sen taustasyöt vastaavat edellä kuvattuja konkurssin raukeamisesitystä koskevia konkurssilain 10 luvun 2 §:n 1 momenttiin tehtyjä muutoksia.³²

Konkurssiasiaain neuvottelukunta suosittelee, että pesänhoitaja ilmoittaa valvontapäivän viivästyksistä erikseen myös velalliselle ja viivästyksen ollessa merkittävä, myös konkurssituomioistuimelle. Ilmoitus viivästyksen jatkumisesta täytyy talentaa myös KOSTIin ja pesänhoitajan täytyy aina varmistua, ettei valvontapäivän määräämisen lykkäämisestä aiheudu suoranaista vahinkoa velkojille esimerkiksi saatavien vanhentumisen tai muun syyn takia.³³

3.4 Jakoluetteloehdotuksen valmistuminen

Konkurssilain muutos puolitti jakoluetteloehdotuksen valmistumista koskevan, konkurssilain 13 luvun 2 §:ssä säädetyin määräajan. Uudistuksen toivotaan niin ikään nopeuttavan konkurssimenettelyjen kokonaisuutta. Vanhan konkurssilain 13 luvun 2 §:n mukaan pesänhoitajan oli laadittava jakoluetteloehdotus tavallisissa konkurssipesissä kahden kuukauden kuluttua valvontapäivästä ja laajoissa konkurssipesissä neljän kuukauden kuluttua valvontapäivästä. Uuden konkurssilain 13 luvun 2 §:n mukaan tavallisissa konkurssipesissä jakoluetteloehdotuksen määräaika on kuukausi valvontapäivästä ja laajoissa konkurssipesissä kaksi kuukautta. Määräaikojen lyhentämistä pidettiin tarkoituksenmukaisena, koska jatkossa valvontaja voidaan tehdä heti konkurssin alkamisesta lähtien.

Määräajan pidennystä koskevaan menettelyyn ei tullut muutoksia, vaan määräajan pidennystä tulee edelleen hakea tuomioistuimelta. Tuomioistuimen lupaharkintaa on pidetty välttämättömänä,

²⁹ OM:n Mietintöjä ja lausuntoja 12/2018, s. 48–49.

³⁰ HE 221/2019 vp, s. 64. Puhevallan menettämisellä on merkitystä esimerkiksi rikosprosessissa.

³¹ HE 221/2019 vp, s. 64.

³² HE 221/2018 vp, s. 66–67.

³³ Ks. Konkurssiasiaain neuvottelukunnan suositukset, konkurssivalvonta ja jakoluettelo, kohta 2.1. Luettavissa osoitteessa <https://www.konkurssiasiamies.fi/fi/index/suosituksset/06konkurssivalvontajakoluettelo.html>. Vierailtu 11.9.2019.

koska konkurssiastian käsittely tuomioistuimessa päättyy jakoluettelon vahvistamiseen ja tuomioistuimella tulee olla harkinta- ja päätösvalta jakoluettelon valmistumista koskevan määräpäivän osalta.³⁴

4 Erinäisistä muista muutoksista ja täsmennyksistä

Konkurssilain uudistuksen yhteydessä tehtiin useita erinäisiä käytännön kannalta tärkeitä muutoksia, joista keskeisimmät on käsitelty seuraavien alakappaleiden alla.

4.1 Käsittely käräjäoikeudessa

Ennen lakimuutoksen voimaantuloa käräjäoikeuden oli järjestettävä erillinen istunto aina, kun velallisen edustaja ilmoitti vastustavansa konkurssihakemusta. Tämän velvoitteen havaittiin johtavan konkurssihakemusten käsittelyn viivästyneeseen ja turhiin istuntojärjestelyihin. Käytännössä havaittiin valittavan paljon tapauksia, joissa konkurssihakemusta vastustettiin ”vastustamisen takia”, eikä velallinen tai velallisen edustaja lopulta edes saapunut istuntoon, tai saapuvilla ollessaan istunnossa esitettiin ilmeisen perusteettomia ja konkurssiin asettamista koskevan päätöksen kannalta epäolennaisia väitteitä. Tarpeettomien istuntojen järjestäminen vei puolestaan tuomioistuinten resursseja ja aiheutti hakijavelkojille ylimääräisiä kustannuksia.³⁵

Uuden konkurssilain 7 luvun 8 §:n mukaan tuomioistuimen on tiedusteltava, tuleeko velallinen pyytämään istunnon järjestämistä ja ilmoitettava velalliselle, että asia voidaan ratkaista istuntoa järjestämättä. Velallisen vastustaessa konkurssihake-

musta asia voidaan ratkaista kansliassa istuntoa järjestämättä ainoastaan, jos tuomioistuin pitää istuntokäsittelyä tarpeettomana, eikä velallinen ole nimenomaisesti vaatinut asian käsittelyä istunnossa.

4.2 Velkojainkokouksen ajankohdasta

Konkurssin alkamisvaihe on pesähoitajan näkökulmasta konkurssimenettelyn kiireisin, koska esimerkiksi omaisuuden realisointia koskevat päätökset täytyy useissa tapauksissa tehdä jo ennen pesäluettelon valmistumista. Konkurssilaki ei kuitenkaan ennen mahdollistanut velkojainkokouksen pitämistä ennen pesäluettelon valmistumista. Tämä johti käytäntöön, jossa pesähoitaja hankki tarvittaessa muilla epävirallisilla keinoilla suurimpien velkojien hyväksynnän tarpeellisille realisointitoimille, kuten muun muassa pitämällä suurimpien velkojien kokouksia, tai konkurssilain 15 §:n 2 momentin mukaiseen muuhun päätöksentekomenettelyyn turvautuen. Lisäksi joissain tapauksissa päädyttiin tekemään ehdollisia kauppasopimuksia, joiden voimaantulon edellytyksenä oli myöhemmin pidettävän velkojainkokouksen hyväksyntä.

Konkurssilain uudistuksen yhteydessä voimaansaatetun 15 luvun 6 §:n 1 momentin tarkoituksena on poistaa kuvatut ongelmat mahdollistamalla velkojainkokouksen koollekutsuminen jo ennen pesäluettelon valmistumista. Jotta päätöksenteon asianmukaisuudesta on mahdollista varmistua, koollekutsumisen vähimmäisedellytykseksi on säädetty velallisen suurimpien velkojien luotettava selvittäminen.³⁶ Mikäli konkurssipesässä järjestetään velkojainkokous ennen pesäluettelon valmistumista,

³⁴ Konkurssilaki 13 luku 2 § ja 13 luku 14 §. Jakoluettelon vahvistaminen tuomioistuimen toimesta on konkurssimenettelyn päättymisen osalta välttämätöntä, koska tuomioistuimen päätöksellä vahvistetaan lainvoimaisesti konkurssisaatavien velkojat ja näiden saatavien määrät, joiden mukaisesti velkojat ovat oikeutettuja jako-osuuteen konkurssipesän varoista.

³⁵ HE 221/2018 vp, s. 37 sekä OM:n Mietintöjä ja lausuntoja 12/2018, s. 67.

³⁶ HE 221/2018 vp, s. 68 sekä esim. OM:n Mietintöjä ja lausuntoja 12/2018, s. 103.

pesänhoitajalla ei ole velvoitetta järjestää uutta velkojainkokousta pesäluettelon valmistumisen jälkeen.³⁷

4.3 Yhteisvelkasuhteista

Konkurssilain 12 luvun 3 §:ssä säädetään yhteisvelkasuhteista ja takaajan oikeuksista. Lainsäädännön valmistelutyön yhteydessä ilmeni, että säännöstä oli konkurssikäytännössä tulkittu eri tavoin ja vaihtelua oli ollut etenkin takausvastuun kohteena olevan päävelan maksaneen takaajan oikeuksissa valvoa saatavansa konkurssissa ja saada kyseiselle saatavalleen jako-osuus.³⁸ Tämän takia konkurssilain 12 luvun 3 §:n 1 momentin sanamuotoa päädyttiin tarkentamaan siten, että pykälään lisättiin konkurssilain 18 luvun 6 §:n mukainen määritelmä päävelasta, jolla tarkoitetaan takauksen kohdetta. Takaajalla on takausvastuunsa täyden määrän maksettuaan oikeus ja myös velvollisuus valvoa saatavansa tai saada päävelkojan saatava siirrettyä itselleen takausvastuun määrältä ja saada kyseiselle määrälle jako-osuus siitäkin huolimatta, ettei takaus olisi kattanut koko päävelkojan saatavaa.³⁹

4.4 Pesänhoitajan palkkio

Konkurssilaissa ei ollut aikaisemmin sääntelyä pesänhoitajan palkkion alentamisesta, jos pesänhoitajan toiminnassa ilmeni puutteita tai laiminlyöntejä, joiden perusteella hänen täysimääräistä palkkiotaan ei voitu pitää perusteltuna. Palkkion alentaminen oli aikaisemminkin ollut mahdollista konkurssipesien hallinnan valvonnasta annetun lain

(109/1995) 7 §:n 3 momentin puitteissa, jonka mukaan tuomioistuin oli voinut konkurssiasiamiehen vaatimuksesta alentaa velkojen pesänhoitajalle määräämää palkkiota, jos pesänhoitaja oli olennaisesti laiminlyönyt hänelle kuuluvia tehtäviä tai velvollisuuksia taikka jos palkkio oli selvästi ylittänyt sen, mitä voitiin pitää kohtuullisena. Konkurssiasian neuvottelukunnan suositus täydensi avointa lainsäädännöstä ja sen mukaan palkkion alentaminen oli mahdollista, ”jos pesänhoitaja laiminlyö tehtäviään, syyllistyy väärinkäyttöön tai hänet joudutaan omasta syystään vapauttamaan pesänhoitajan tehtävästä, pesänhoitopalkkiota voidaan alentaa tai törkeässä tapauksessa jättää kokonaan vahvistamatta”.⁴⁰

Konkurssilain uudistuksen yhteydessä pidettiin tärkeänä, että myös konkurssilakiin sisällytettiin oma säännöksensä edellytyksistä, joiden perusteella pesänhoitajan palkkiota voidaan alentaa. Tämä koettiin olevan tärkeää velkojen päätöksenteon ohjaamiseksi. Konkurssilain 8 luvun 7 §:ään lisättiin uusi 2 momentti, jonka mukaan ”pesänhoitajan palkkiota voidaan alentaa, jos pesänhoitaja on vapautettu tehtävästään 6 §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdan perusteella taikka jos hän on olennaisesti laiminlyönyt hänelle kuuluvia tehtäviä tai velvollisuuksia”.⁴¹ Hallituksen esityksen mukaan pesänhoitajan vapauttaminen tehtävästään voi perustua joko kelpoisuuden puuttumiseen tai pesänhoitajan esteellisyyteen, tehtävien laiminlyömiseen tai toimimiseen lain tai hyvän pesänhoitotavan vastaisesti. Lisäksi palkkion alentaminen voi tulla kyseeseen tilanteissa, jossa pesänhoitajaa ei ole vapautettu tehtävistään, mutta hän on olennaisesti

³⁷ Käytännössä muutoksen tarkoittamia velkojainkokouksia tullaan pitämään liiketoiminnan myyntiä ja vastaavia nopeasti tehtäviä omaisuuden kokonaisrealisointeja koskeissa tilanteissa. Tällaisessa velkojainkokouksessa on kuitenkin hyvin vaikeaa päättää varsinaiseen pesänhoitoon liittyvistä kysymyksistä, kuten I-vaiheen pesänhoitopalkkion määrästä tai erityistarkastuksen tarpeellisuudesta, minkä johdosta käytännön tarve pesäluettelon valmistumisen jälkeisen velkojainkokouksen järjestämiselle ei ole poistunut. Velkojainkokouksen kutsuaikaan tai kutsutapaan ei tullut muutoksia.

³⁸ HE 221/2018 vp, s. 66 sekä OM:n Mietintöjä ja lausuntoja 12/2018, s. 100.

³⁹ HE 221/2018 vp, s. 66. Ks. myös esim. OM:n Mietintöjä ja lausuntoja 12/2018, s. 101.

⁴⁰ Konkurssiasian neuvottelukunnan suositus no. 13/2004, kohta 4. Luettavissa osoitteessa https://www.konkurssiasiamies.fi/fi/index/vanhatsuositukset/pesanhoitajanpalkkio132004_0.html. Vierailtu 10.9.2019.

⁴¹ HE 221/2018 vp, s. 61–62. Valvontalakiin tehtiin myös tarvittavat muutokset. Konkurssilain 8 luvun 6 §:n mukaan pesänhoitaja voidaan vapauttaa tehtävästään mm., jos: ”1) hän ei ole tehtävään kelpoinen tai hän on esteellinen; 2) hän laiminlyö huolehtia tehtävistään taikka menettelee lain tai hyvän pesänhoitotavan vastaisesti niin, ettei häntä voida pitää tehtävään sopivana.”

laiminlyönyt tehtäviään tai velvollisuuksiaan. Laiminlyönnin voidaan hallituksen esitöiden mukaisesti katsoa olevan olennainen ”jos pesänhoitaja ei huolehdi hänelle lain mukaan kuuluvista tehtävistä tai olennaisesti pitkittää menettelyä jättämällä ilman perusteltua syytä noudattamatta esimerkiksi 9 luvun 1 ja 2 §:n, 10 luvun 2 §:n, 12 luvun 5 §:n tai 13 luvun 2 §:n määräaika sääntelyä”.⁴²

Uuden nimenomaisen palkkion alentamista koskevan säännöksen toivotaan ensinnäkin takaavan pesänhoitajan toimien hyvän laadun ja toisekseen lain tasoinen säännös katsottiin tarpeelliseksi myös pesänhoitajan oman edun ja oikeusturvan kannalta. Alentamisen määrästä ei annettu tarkempia säännöksiä, mutta hallituksen esityksessä todetun mukaisesti määrä voi olla huomattava, jos pesänhoitajan toiminnassa voidaan todeta olleen tahallisia väärinkäytöksiä tai erittäin vakavia puutteita.⁴³

5 Julkisselvitys

Julkisselvitystä koskien konkurssilakiin tehtiin neljä muutosta, joilla pyrittiin paikkaamaan laissa olevia puutteita ja tekemään täsmennyksiä. Kyseiset muutokset koskivat lopputilityksen moittimista, velkojen tiedonsaantia, varojen jakoa sekä vakuuden asettamista.

5.1 Lopputilityksen moittiminen

Ennen lakimuutosten voimaansaattamista konkurssilaki ei antanut suoraa vastausta siihen, voiko konkurssiasiamiehen hyväksymää lopputilitystä moittia, ja jos voi, niin missä laajuudessa. Puute korjattiin säätämällä konkurssilakiin uusi 11 luvun 4 §:n 3 momentti, jonka mukaan: ”Konkurssiasiamiehen hyväksymän lopputilityksen jako-osuuksia koskeava

osaa voidaan moittia. Moittimiseen sovelletaan, mitä 19 luvun 6 §:ssä säädetään. Tyytymättömyyden ilmoitusta ei kuitenkaan edellytetä.”⁴⁴

5.2 Velkojen tiedonsaanti

Konkurssilain uudistuksen yhteydessä koettiin tarpeelliseksi arvioida velkojen tiedonsaannin toteutumista konkurssimenettelyn aikana. Vanhan konkurssilain 11 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan julkisselvittäjän tuli täyttää pesänhoitajalle kuuluva selontekovelvollisuus konkurssiasiamiehen määräämällä tavalla. Käytännössä oli kuitenkin ilmenyt tilanteita, joissa velkojen tiedonsaanti oli koettu puutteelliseksi. Lainvalmistelussa todettiin, että velkojen tiedonsaannille voi olla tarve, vaikka velkojat eivät julkisselvityksessä osallistukaan päätöksentekoon. Tiedonsaannin parantamiseksi konkurssilain 11 luvun 2 §:n 2 momenttiin tehtiin lisäys, jonka mukaan ”Julkisselvittäjän on täytettävä pesänhoitajalle 14 luvun 11 §:n mukaan kuuluva selonteko- ja tietojenantovelvollisuus, jollei konkurssiasiamies toisin määrää.”⁴⁵ Käytännössä tämä tarkoittaa, että mikäli konkurssiasiamies ei vapauta julkisselvittäjää sanotuista velvollisuuksista, julkisselvittäjän on laadittava vuosiselonteko ja toimitettava se velkojille, kuten tavallisissakin konkurseissa.⁴⁶

5.3 Varojen jako

Ennen konkurssilain muutosten voimaan saattamista konkurssilaissa ei ollut sääntelyä konkurssipesän varojen jaosta tilanteessa, jossa julkisselvityksessä olevassa konkurssipesässä on massavelkojen suorittamisen jälkeen jäljellä niin vähän varoja, ettei jakoluetteloa ole tarkoituksenmukais-

⁴² HE 221/2018 vp, s. 62.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ HE 221/2018 vp, s. 35.

⁴⁵ Ibid, s. 35–36.

⁴⁶ Ibid, s. 36. Vapauttaminen saattaa hallituksen esityksen mukaisesti tulla kysymyksiin tapauksissa, joissa julkisselvitykseen on siirretty vasta pesähoidon loppuvaiheessa pesänhoitajaan liittyvistä syistä ja vuosiselonteon laatiminen koetaan tarpeettomaksi.

ta vahvistaa. Sääntely koettiin tarpeelliseksi ja konkurssilain 11 lukuun lisättiin uusi 4 a §, jonka mukaan: ”jos velkojille konkurssipesän varoista tuleva kertymä jäisi niin vähäiseksi, ettei jakoluettelon laatimista voida pitää tarkoituksenmukaisena, menetellään 3 luvun 12 §:ssä säädetyllä tavalla.” Tämä tarkoittaa, että pesänhoitajan on kyseisissä tilanteissa varattava ulosottomiehelle tilaisuus kohuullisessa ajassa ulosmitata se velallisen omaisuus, jota ei tarvita konkurssikustannusten ja muiden konkurssipesän velkojen maksamiseen.⁴⁷

5.4 Vakuuden asettamisvelvollisuus

Vakuuden asettamisvelvollisuuden uudelleen sääntely koettiin tarpeelliseksi tilanteissa, joissa konkurssi jatkuu julkisselvityksenä ja konkurssipesä hakee turvaamistoimia. Ulosottokaaren 8 luvun 2 §:ään lisättiin uusi 3 momentti, jonka mukaan vakuutta ei enää vaadita julkisselvityksessä olevalta konkurssipesältä edellyttäen, että konkurssiasiamies on hyväksynyt turvaamistoimen hakemisen.⁴⁸

6 Keskeisimmät muita lakeja koskevat muutokset

Konkurssilain kokonaisuudistuksen yhteydessä tehtiin myös muutoksia muihin lakeihin konkurs-

sitilanteisiin liittyen tai konkurssimenettelyyn vaikuttaen. Näistä tärkeimmät on käsitelty seuraavien alakappaleiden alla.

6.1 Julkisoikeudellisen saatavan vanhentumisesta

Julkisoikeudellisten saatavien vanhentuminen konkurssimenettelyn yhteydessä edellytti aikaisemmin konkurssivalvonnan järjestämistä. Käytännössä tämä johti joissain tapauksissa tarpeettomien valvontojen järjestämiseen konkurseissa, joissa tiedettiin, ettei velkojille tule kertymään jako-osuuksia. Lisäksi julkisoikeudelliset saatavat olivat eri asemassa, kuin siviilioikeudelliset saatavat.⁴⁹ Asia korjattiin muuttamalla verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetun lain 21 §:n 2 momenttia siten, että myös julkisoikeudellisten saatavien vanhentuminen katkeaa konkurssiin asettamisen yhteydessä.⁵⁰

6.2 Konkurssi- ja yrityssaneerausasioiden asianhallintajärjestelmä ”KOSTI”

KOSTI-asianhallintajärjestelmä on ollut konkursiasiamiehen käytössä vuoden 2013 alusta alkaen. Järjestelmän tarkoituksena on ollut pesänhoitajien toiminnan valvonnan lisäksi tiedonkulun helpotta-

⁴⁷ Ibid, s. 36.

⁴⁸ Ibid. Käytännössä julkisselvittäjä esittää ulosottomiehelle konkurssiasiamiehen kirjallisen suostumuksen turvaamistoimen hakemiseen.

⁴⁹ HE 221/2018 vp, s. 90 sekä OM:n Mietintöjä ja lausuntoja 12/2018, s. 68–69.

⁵⁰ Työryhmässä käsiteltiin myös muita mahdollisia katkeamisajankohtia, kuten konkurssihakemuksen vireille tuloa. Lopputuloksena päädyttiin kuitenkin katsomaan, että konkurssin alkamishetki olisi luontevin ajankohta. Vaikka julkisoikeudellisia saatavia koskevaa sääntelyä ei ole ollut tarkoituksenmukaista täysin yhdenmukaistaa velan vanhentumista koskevien (L velan vanhentumisesta 728/2003) säännösten kanssa, on kuitenkin katsottu, että yksityisoikeudellisia ja julkisoikeudellisia saatavia tulisi konkurssissa kohdella samalla tavoin. Ks. OM:n Mietintöjä ja lausuntoja 12/2018, Konkurssilain tarkistamista koskeva työryhmän mietintö, s. 69.

minen konkurssin asianosaisten välillä ja konkurssin menettelykustannusten vähentäminen. Ennen voimaan saatettuja lakimuutoksia KOSTIsta ei ollut laintasoista sääntelyä. KOSTIn käyttö oli kuitenkin ollut jo useamman vuoden ajan vakiintunutta pesänhoidossa ja lisäksi se oli osa hyvää pesänhoitotapaa.⁵¹ Konkurssilain uudistuksen yhteydessä KOSTIsta säädettiin erillinen oma lakinsa, laki konkurssi- ja yrityssaneerausasioiden asianhallintajärjestelmästä (667/2019). Uusi laki mahdollistaa KOSTIn entistä laajemman käytön siihen luotavan niin sanotun ”yksityisen osion” kautta, joka tulee mahdollistamaan pesänhoitajan ja velkojien välisen entistä sujuvamman keskinäisen kommunikoinnin.⁵²

6.3 Vuokrasuhteita koskevien lakien muutokset

Vuokralakeja koskevat muutokset olivat osa kokonaisvaltaisempaa yritystä säättää ympäristövastuista konkurssitilanteissa. Ympäristövastuista koskeva laintasoinen sääntely jäi tulevaisuuteen, mutta muutokset asuinhuoneiston ja liikehuoneiston vuokrausta koskeviin lakeihin sekä maanvuokralakiin saatettiin voimaan konkurssilain uudistuksen yhteydessä.⁵³

Sanottuihin lakeihin lisättiin vuokralaisen konkurssia koskevat säännökset. Hallituksen esityksessä todetulla tavalla vuokralakeihin tehdyillä

muutoksilla tavoitellaan sitä, että vuokranantajat valvoisivat entistä tehokkaammin vuokralaisen toimintaa. Tämän toivotaan johtavan siihen, että vuokralaisen toiminnan ympäristölle aiheuttamat puutteet tulisivat ilmi jo aikaisemmin.⁵⁴

Vanhan maanvuokralain 19 §:n 3 momentin mukaan konkurssipesä oli aina vastuussa vuokrasopimuksesta aiheutuneiden velvollisuuksien täyttämisestä, jos se käytti vuokra-aluetta. Vastuu ei ollut riippuvainen siitä, oliko konkurssipesä ottanut velvollisuuksien täyttämistä vastattavakseen. Käytännössä oli kuitenkin esiintynyt epäselvyyksiä ja riitaisuusiakin siitä, mitä vuokra-alueen käyttämisellä tarkoitetaan. Maanvuokralakia vastaava säännös sisältyi myös liikehuoneiston vuokrauksesta annetun lain 39 §:n 3 momenttiin ja asuinhuoneiston vuokrauksesta annetun lain 49 §:n 3 momenttiin, joita koskevassa oikeuskirjallisuudessa on puolestaan päädytty katsomaan, ettei konkurssipesälle voi syntyä massavelkaista vastuuta huoneiston tyhjentämisestä velallisen omaisuudesta taikka huoneiston puhdistamisesta, ellei puhdistamistarve johdu huoneistoa käyttävän konkurssipesän omista toimista.⁵⁵

Konkurssilain uudistuksen yhteydessä muutettiin maanvuokralain 19 §:n 3 momenttia, liikehuoneiston vuokrauksesta annetun lain 39 §:n 3 momenttia ja asuinhuoneiston vuokrauksesta anne-

⁵¹ Jo ennen nyt käsiteltävää lakiuudistusta hyvä pesänhoitotapa ja hyvä asianajajatapa edellyttivät pesänhoitajan kirjaavan KOSTI:n tiedot pesäluettelon ja/tai velallisselvityksen valmistumisen mahdollisesta viivästymisestä. Ks. esim. Asianajajaliiton lausunto konkurssilain tarkistamista koskevasta työryhmän mietinnöstä 23.5.2018 osoitteessa <https://asianajajaliitto.fi/2018/05/lausunto-konkurssilain-tarkistamista-koskevasta-mietinnosta/>. Vierailtu 22.8.2019.

⁵² HE 221/2018 vp, s. 41–42.

⁵³ Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta (31.3.1995/481), laki liikehuoneiston vuokrauksesta (31.3.1995/482) sekä maanvuokralaki (29.4.1966/258)

⁵⁴ HE 221/2018 vp, s. 55. Tämä koskee myös pantinhaltijoita tilanteissa, joissa velallinen toimii omistamallaan kiinteistöllä.

⁵⁵ Ibid, s. 88–89.

tun lain 49 §:n 3 momenttia.⁵⁶ Voimaansaatettujen lakimuutosten myötä vuokra-alueen käyttönä ei enää pidetä sitä, että konkurssipesä jättää alueelle tai huoneistoon velalliselle kuuluvaa omaisuutta. Jatkossa konkurssipesällä ei siten ole velvollisuutta tyhjentää vuokra-aluetta omakustanteisesti selaisesta velallisen omaisuudesta, jota se ei myy tai muulla tavalla luovuta eteenpäin.⁵⁷

Konkurssipesällä on jatkossakin velvollisuus maksaa vuokranantajalle käyttökorvausta siltä ajalta, kun se käyttää vuokra-aluetta tai huoneistoa konkurssin alkamisen jälkeen, vaikka se ei olisikaan ottanut vuokrasopimusta vastattavakseen. Pesänhoitajan on tehtävä ilmoitus vuokranantajalle, kun konkurssipesä ei enää käytä vuokra-aluetta tai huoneistoa, jolloin vuokranantaja voi jälleenvuokrata alueen tai huoneiston sekä ryhtyä tarvittaessa puhdistamistoimiin. Kun konkurssipesä on aktiivisesti luopunut vuokra-alueen tai huoneiston käyttämisestä, ei kysymys ole enää konkurssipesän lukuun tapahtuvasta omaisuuden säilyttämisestä alueella.⁵⁸ Konkurssipesän vastuu massavelkaisesta käyttö-

korvauksen maksamisesta päättyy näin ollen pesänhoitajan ilmoitukseen.

Vuokranantaja voi valvoa hänelle puhdistamisesta, omaisuuden hävittämisestä tms. siivoamisesta aiheutuneet kustannukset konkurssisaatavina velallisen konkurssissa.⁵⁹

7 Lopuksi

Konkurssilain uudistus on jatkoa pitkään jatkuneelle prosessille, jossa vastuu konkurssimenettelyn kulusta ja siihen liittyvistä tehtävistä on siirtynyt tuomioistuimilta pesänhoitajille ja heitä valvovalle konkurssiasiamiehen toimistolle. Insolvenssioikeuden osalta seuraavat suuremmat lakimuutokset tulevat todennäköisesti koskemaan ympäristövas- tuiden sääntelyä konkurssissa ja lakia yritysten saneerauksesta.

Sami Uoti⁶⁰ ja Jasmin Villanen⁶¹

⁵⁶ Maanvuokralain uuden 19 §:n 3 momentin mukaan: ”Konkurssipesä on vastuussa vuokrasopimuksen mukaisen vuokran maksamisesta siltä ajalta kuin se käyttää vuokra-aluetta, vaikka se ei olisi ottanut vastatakseen vuokrasopimuksesta aiheutuvien velvollisuuksien täyttämistä. Vuokra-alueen käyttämisenä ei pidetä sitä, että konkurssipesä yksinomaan jättää alueelle velalliselle kuuluvaa omaisuutta. Vuokranantajalle omaisuuden poistamisesta ja alueen puhdistamisesta aiheutuneet kustannukset ovat konkurssisaatavia. Lain liikehuoneiston vuokrauksesta uuden 39 §:n 3 momentin mukaan: ”Konkurssipesä on vastuussa vuokrasopimuksen mukaisen vuokran maksamisesta siltä ajalta kuin se käyttää huoneistoa, vaikka se ei olisi ottanut vastatakseen vuokrasopimuksesta aiheutuvien velvollisuuksien täyttämistä. Huoneiston käyttämisenä ei pidetä sitä, että konkurssipesä yksinomaan jättää huoneistoon velalliselle kuuluvaa omaisuutta. Vuokranantajalle omaisuuden poistamisesta ja huoneiston siivoamisesta aiheutuneet kustannukset ovat konkurssisaatavia. Liikehuoneiston edelleenvuokrauksessa huoneiston edelleen vuokralle antaneen vuokralaisen konkurssipesä vastaa vuokranantajalle vuokrasopimuksesta aiheutuvien velvollisuuksien täyttämistä konkurssin alkamisesta siihen asti, kun huoneistoa hallinnassaan pitävälle vuokralaiselle on ilmoitettu ensivuokrasuhteen päättymisestä. (17.5.2019/671)” ja lain asuinhuoneiston vuokrauksesta uuden 49 §:n 3 momentin mukaan: ”Konkurssipesä on vastuussa vuokrasopimuksen mukaisen vuokran maksamisesta siltä ajalta kuin se käyttää huoneistoa, vaikka se ei olisi ottanut vastatakseen vuokrasopimuksesta aiheutuvien velvollisuuksien täyttämistä. Huoneiston käyttämisenä ei pidetä sitä, että konkurssipesä yksinomaan jättää huoneistoon velalliselle kuuluvaa omaisuutta. Vuokranantajalle omaisuuden poistamisesta ja huoneiston siivoamisesta aiheutuneet kustannukset ovat konkurssisaatavia. Asuinhuoneiston jälleenvuokrauksessa ensivuokralaisen konkurssipesä vastaa ensivuokrasopimuksesta aiheutuvien velvollisuuksien täyttämistä konkurssin alkamisesta siihen asti, kun jälleenvuokralaiselle on ilmoitettu ensivuokrasuhteen päättymisestä. (17.5.2019/672)”

⁵⁷ HE 221/2018 vp, s. 89.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Asianajaja Sami Uoti on HPP Asianajotoimisto Oy:n insolvenssi- ja riidanratkaisuryhmän osakas. Uoti toimii konkurssiasiaain neuvottelukunnan puheenjohtajana ja hän toimi Suomen Asianajajaliiton nimeämänä edustajana oikeusministeriön asettamassa työryhmässä, jonka tehtävänä oli arvioida konkurssilain muutostarvetta.

⁶¹ OTM, KTM Jasmin Villanen työskentelee HPP Asianajotoimisto Oy:n insolvenssi- ja riidanratkaisuryhmässä ja hän on aktiivisesti seurannut työryhmän työskentelyä.